

A MAGYAR NÉPI SZÖVETSÉG ÉSZAK-ERDÉLYI VÉGREHAJTÓ
BIZOTTSÁGÁNAK MEMORANDUMA A GROZA-KORMÁNYHOZ

Kolozsvár, 1945. március 12.

A Románia Magyar Népi Szövetség a MADOSz forradalmi demokrata hagyományaihoz híven a magyar dolgozó tömegekre támaszkodik s megalakulásának első pillanatától kezdve, szoros szövetségben van Románia összes demokrata pártjaival, velük együtt harcolván az Országos Demokrata Arcvonal keretében a fasizmus és általában mindenféle reakció ellen.

Éppen ezért ez a hatalmas győzelem, melyet a romániai demokrata pártok szövetsége a Gróza-kormány megalakulásával aratott, őszinte örömet és általános megnyugvást keltett az észak-erdélyi Magyar Népi Szövetség soraiban is.

A Magyar Népi Szövetség céljainál és szervezetének nemzeti jellegénél fogva elsősorban arra hívatott, hogy a magyar nép egyenjogúságáért és sajátos kultúrérdekeinek biztosításáért küzdjön. Így természetesen, a kormányváltással beállított új politikai helyzetben is, mindenekelőtt az erdélyi magyar tömegek nemzeti és kulturális kérdéseire összpontosítja figyelmét.

Ebből a szempontból főbb gondja az, hogy az új kormány nemzetiségi politikája alkalmas legyen a nemzeti egyenlőség és a népek közötti béke megteremtésére.

Ennek egyik előfeltétele az, hogy a kormány szoros kapcsolatot tartson fenn a magyar nép tömegmozgalmaival, s így állandóan tájékozódva legyen a magyar nép nemzeti és kulturális helyzetéről, panaszairól és kívánságairól.

A MNSZ észak-erdélyi végrehajtó bizottsága megragadja azt a ritka alkalmat, amikor az új kormány tagjai és a romániai demokratikus pártok vezetői együtt is itt vannak Kolozsvárt, s megfogalmazza mindazokat a nemzeti, illetve kulturális kívánságokat, amelyek a magyar nép egyenjogúságának és szabadságának mulaszt-hatatlanul legsürgősebb feltételei.

1.) A magyar nép kívánja, hogy a kormányban képviselve legyen, tekintettel arra, hogy létszáma országos viszonylatban meghaladja a tíz százalékot.

2.) Észak-Erdély közigazgatási bekapcsolódásával kapcsolatban az állami és közigazgatási föladatak elvégzésére olyan közhivatal állíttassék fel Kolozsvár székhellyel, amelyben az észak-erdélyi magyarságnak számarányához viszonyított képviselete legyen a MNSZ legnagyobb örömmel venné, ha ezt a szerepet a kormány kizárólag az ODA észak-erdélyi végrehajtó bizottságára ruházná át.

3.) Kívánjuk, hogy az Észak-Erdélyben demokratikusan kialakult községi, városi, járási és megyei önkormányzatok teljes mértékben fenntartassanak, sőt azok a kormánytól hatékony támogatásban részesüljenek.

Szükségesnek tartjuk azonban, a közigazgatási intézmények kiegészítését és megerősítését, különösen szakemberekkel. Ennél az intézkedésnél természetesnek tartjuk, hogy azok a tisztviselők jöjjenek tekintetbe, akik 1940 óta kénytelenek voltak

elhagyni Észak-Erdély földjét, feltéve, ha azóta igazoltan demokratikus magatartást tanúsítottak.

4.) A közigazgatás esetleges újjászervezésével kapcsolatban kívánjuk, hogy azokban a községekben, városokban és vármegyékben amelyeknek lakossága több mint 50 százalékban magyar nemzetiség, a közigazgatási önkormányzat vezetői magyar nemzetiségűek legyenek.

Vegetes lakosságú területeken vételessék figyelembe a lakosság nemzetiségi megoszlása.

5.) Azok a közhivatalban lévő tisztviselők, akiket a tisztogató bizottságok igazoltak, maradjanak helyükön és amennyiben a román elemek fokozottabb alkalmazásának jogos kívánsága merül fel, elbocsátás helyett helyezték át olyan dél-erdélyi magyarlakta vidékekre és városokba, ahol a magyarság az előző rendszerekben nem juthatott köztisztviselőségekbe.

6.) Kívánjuk, hogy Erdélyben a román nyelv mellett a magyar nyelv is hivatalosnak ismertessék el, ama rendelet részletezései szerint, amelyet az ODA Észak-Erdélyi konferenciája elfogadott s Kolozs vármegye főispánja törvényerőre emelt.⁶⁶⁴

7.) Azonnal felszandók mindazok a munkaszolgálatos és fogolytáborok, amelyekben faji megkülönböztetés alapján sýnylődnék magyarok.

Kívánjuk mindazon magyar férfiak hazabocsátását és jogaiba való visszahelyezését, akiket – értesüléseink szerint sok ezer embert – a reakciós Maniu-gárdisták, csendőrök és katonai elemek hurcoltak el Észak-Erdélyből pusztán a faji megkülönböztetés alapján.

Kívánjuk mindazon észak-erdélyi iskolás gyermekek azonnali szabadon bocsátását, akiket Dél-Erdélyben nyári vakációjuk alkalmával internáltak.

8.) Kívánjuk mindazon családok megélhetésének biztosítását, akiknek a családfenntartóik a Maniu-gárdista gyilkosságok és jogtalan elhurcolásuk következtében elpusztultak. Az ilyen földműves családok a fasizmus áldozatainak kijáró módon részesüljenek a földosztásban.

9.) Amennyiben az 1940 előtti román-magyar határon az átutazást bizonyos alakúshoz kötik, kívánjuk erdélyi román-magyar vegetes bizottságok felállítást a határon, amelyek ellenőrzik és elősegítik a hadszíntér elől elmenekült vagy elhurcolt erdélyi magyarok szabad hazatérését otthonukba.

E bizottságok politikailag felülvizsgálják a hazatérőket s ugyanakkor az arra rászorulókat ingyenes hazaszállításáról, élelmezéséről és orvosi segítségéről gondoskodnak.

E kérésünket olyan jelenségek teszik indokolttá, hogy például egyedül Csík vármegyéből mintegy hatvanezer székely földművest véres erőszakkal hatottak el a német és magyar fasiszta haderők.

664 A szövegben kipontozva. Pogăceanu főispán 847/1945. sz., február 10-i rendeletét közli: *Joó Rudolf beszélgetése Demeter Jánossal. A nemzetiségek egyenjogúságának útján*. Kossuth, 1983. Budapest, 119–125.

Az MNSZ a hazatérő erdélyi magyar ellátási költségeinek fedezésére társadalmi segítséget ajánl fel, társadalmi segítséggel járulván hozzá ugyanakkor a német és magyar fasiszta hatóságok terrorja alatt elhurcolt észak-erdélyi zsidóság hazatérésének elősegítéséhez is.

10.) Örömmel üdvözljük a román-magyar nép megbékélése szellemében annak az észak-erdélyi román lakosságnak a hazatérését, amelyet a magyar reakciós kormányzatok kényszerítették otthonuk elhagyására, s kívánjuk ugyanakkor annak a mintegy kétszázezer dél-erdélyi bántatlan magyarnak a hazaengedését és jogaiba való visszahelyezését, akik az Antonescu-rendszer nemzetiségi elnyomás alól menekültek át Magyarországra.

11.) Az erdélyi magyar nép fegyveresen is részt akar venni a harcban a fasiszmus ellen, s ennek a harcnak a hatékonyabbá váló tétéle érdekében olyan katonai alakulatok felállítását kívánja a diadalmas Vörös Hadsereg oldalán hősiessen harcoló román hadsereg keretében, amely alakulatokban a magyar nemzetiségűek saját anyanyelvükön kapjanak kiképzést az újoncoktatástól egészen a legfelsőbb tiszti rendfokozatok eléréséig.

12.) Kulturális téren kívánja a magyar nép, hogy a közoktatása saját anyanyelvén történjék az elemi iskolától az egyetemig bezárólag.

Az erdélyi magyarság két hatalmas történelmi kultúrközpontjában, Kolozsvárt, Marosvásárhelyen önálló főiskolai oktatást kívánunk és pedig Kolozsvárt önálló magyar egyetemünk megtartását, Marosvásárhelyen pedig a Székelyföld különleges mezőgazdasági és ipari kívánalmainak megfelelő műegyetemet. Kolozsvár nemcsak önmagában jelent összefüggő magyar tömeget, amennyiben Kolozsvárt magyar lakosainak száma ma is meghaladja a hatvanezres lélekszámot,⁶⁶⁵ amely lélekszám lényeges része a tanulni vágyó ipari munkásságra esik, hanem központja a vármegye, valamint Szolnok-Doboka, Szatmár, Szilágy és Bihar vármegyék szintén jelentékeny magyarságának is, nem is szólva arról, hogy a kettészakított Erdély egyesítése folytán Kolozsvár a dél-erdélyi magyarságnak is természetes központjává válik.

Marosvásárhely viszont az erdélyi magyarság lényeges részét jelentő és zárt egységben lakó székelyföldi magyarság központja.

Minden olyan községben és városban, ahol a magyar iskolakötelesek száma eléri az önálló iskola felállításához szükséges, illetve előírt számot a magyar anyanyelvű iskolák állami költségen tartandók fenn, más helyeken a magyarság saját költségén külön iskolát létesíthet, tekintet nélkül a tankötelesek számára.

A magyar főiskolai intézményeknek ugyanolyan állami támogatásokban kell részesülniük, mint a hasonló román intézményeknek.

13.) Kívánjuk, hogy az Erdélyben különlegesen magyar jellegű egyházak, így a római katolikus, református, unitárius és önálló magyar evangélikus egyház

665 A szovjetek által elrendelt népszámlálás szerint 1944. november végén Kolozsvár összlakossága 73 ezer fő, 83,5%-a, (61 ezer) magyar, 11%-a román.

ugyanolyan jogokban és elbánásban részesüljenek, mint a többi egyházak, s az erőszakos áttérítések legyenek hivatalból büntetendők.

14.) Tekintve, hogy az erdélyi magyarság az elmúlt évtizedek reakciós rendszeri következtében nem rendelkezik kellő számú tudóssal, művésszel és szakemberrel, kívánjuk annak lehetővé tételét, hogy az erdélyi tudomány, művészet, ipar és mezőgazdaság fejlesztésének és biztosításának érdekében meglévő egyetemünkhöz és felállítandó műegyetemünkhöz, színházunkhoz s általában minden tudományos, művészeti és kulturális, ipari és mezőgazdasági, valamint sportéletünkhöz meghívassunk a Szovjetunióból, az Észak-Amerikai Egyesült Államokból, Nagy-Britanniából, Franciaországból és Magyarországból és szükség esetén más demokratikus államokból is magyar tudósokat, művészeket és szakembereket.

Különleges erdélyi hivatásunknak érezzük, hogy tudományunkkal, művészetünkkel és gazdasági életünkkel előmozdítsuk a román és magyar nemzet egyetemes értelemben való testvéresülését s így saját kultúránk emelésével hathatósan hozzá akarunk járulni Románia demokratizálásához és a német imperialista politika következtében egymásra uszított duna-völgyi népek megbékéléséhez.

15.) A kolozsvári Nemzeti Színház jelenlegi román-magyar párhuzamossága továbbra is fenntartandó és a magyar nemzeti színház a román nemzeti színházzal egyenlő államszféryben részesítendő.

16.) A magyar nép kívánja, hogy nemzeti színeit, népi és nemzeti viseletét szabadon használhassa és szabadon énekelhesse nemzeti himnuszát.

17.) A magyar közoktatási és kultúr-kérdések intézésére külön magyar kultúratanács állítandó fel a MNSz részéről javaslatban hozandó személyekből. Ez a magyar kultúratanács csak az általános állami érdekek s a politikai irányítás szempontjából volna alárendelve a közoktatásügyi minisztériumnak.

18.) Kívánjuk a magyarság szabad munkavállalásának, szabad ipari és kereskedelmi életének s általában szabad gazdasági elhelyezkedésének és termelő munkájának biztosítását és az állami juttatásokban és kedvezményekben való egyenlő arányú részesítését.

19.) Kívánjuk a jelenleg folyó földosztás⁶⁶⁶ demokratikus ellenőrzését abból a szempontból, hogy a föld szétosztásában a földigénylő nemzeti különbség nélkül egyenlő mértékben részesednek-e?

Kívánjuk, hogy a földtelen székelyföldi magyar lakosság a nemzeti jogegyenlőség alapján az elmenekült szászok birtokaiból megfelelő arányban részesedhessenek az ODA észak-erdélyi konferenciáján megállapított irányelvek szerint vagyis, míg a románság Beszterce környékén, addig a székelyföldi magyarság Szászrégen és Teke között jusson földhöz, lakhelyhez és gazdasági eszközökhöz. Hasonlóképpen kívánjuk, hogy a székelyföldi magyarság földtelen elemeit telepedhessenek le a néprajzi határokkal szomszédos Nagy- és Kis-Küküllő megyei elhagyott szászföldekre.

666 A Groza-kormány által kidolgoztatott földtörvény végrehajtásáról van szó. (A 187. sz. „földbirtok-rendezési” törvényt az 1945. március 23-i Monitorul Oficial közölte.)

A telepítés kérdésének a jogegyenlőség alapján való megoldása érdekében szükségesnek tartjuk egy román-magyar vegyes bizottság felállítását.

20.) A Romániai Magyar Népi Szövetség ünnepélyesen leszögezi, hogy mindazokat a zsidó származású lakosokat, akik magyar anyanyelvűek és magukat magyaroknak vallják, a magyar nemzet elválaszthatatlan részének tekintik és ugyanazon nemzetiségi jogok biztosítását kívánja számukra is, melyekben a romániai magyarság általában részesül.

21.) Büntetőrendelkezés hozható mindazok ellen, akik a nemzeti egyenjogúság fenti elemi feltételeit sértik vagy fajok, nemzetek és felekezetek ellen uszítanak.

A Romániai Magyar Népi Szövetség Észak-Erdélyi Végrehajtó Bizottsága teljes bizalommal tekint az új kormány működése elé, amelyet a miniszterek személye és a mögöttük álló demokratikus pártok ereje biztosít.

Nem kételkedünk abban, hogy a Groza-kormány, amely a demokrácia elsöprő diadalát jelenti mindenféle reakcióval szemben, akarja és megvalósítja minden nemzet számára azt a nemzeti szabadságot és egyenlőséget, amely lényegében maga a demokrácia.

A Romániai Magyar Népi Szövetség ezért nem mint kívülálló közli kívánságait, hanem, mint munkatárs, aki az ország egyik problémájának a feltárásával, ismertetésével segíteni akar, hogy a kormány, amelytől a nép történelmi változásokat vár, minél hamarabb és minél eredményesebben végezhesse el demokratikus hivatását.

*A Románia Magyar Népi Szövetség
észak-erdélyi végrehajtó bizottsága nevében:
[az aláírás hiányzik]*

[Kiegészítés]

Ad. VII. utolsó bek. Kívánjuk mindazon dél-erdélyi magyar vezetők, valamint dél-erdélyi falvakból és városokból ismeretlen helyekre elhurcolt magyar polgári lakosok szabadlábba helyezését, akik ellen a háborús bűnösség vádjá nem emelhető és kizárólag magyar voltak miatt szenvednek, az előző kormányok reakciós intézkedései folytán.

Ad. X. Azok a dél-erdélyi magyarok, akik a bécsi határ átlépése miatt vagy a szovjetellenes háború folyamán katonai szolgálatuk elhagyása miatt elítéltetésben részesültek, kapjanak közkegyelmet.

Mindama községek lakói, akik – így például csak Kolozs megyei Tordaszentlászló, Magyarfenes, Györgyfalva, Magyarvalkó területéről – az 1944. évi október óta a reakciós román csendőrség magyarellenes intézkedései elől a Vörös Hadsereg közigazgatása alatt álló Észak-Erdély területén kerestek oltalmat, bánatlatlanul térhessenek vissza elhagyott otthonukba.

Ad. VI. A közigazgatási nyelvhasználatra vonatkozó rendelkezések Erdély területén terjesztessenek ki a vasúti és postai szolgálatra is.

Ad. V. A pont kezdete: Azok a közhivatalban lévő tisztviselők és alkalmazottak, beleértve a vasutak és a posta szolgálatában állókat is, akiket...⁶⁶⁷

*Erdélyi Múzeum-Egyesület Levéltára, Nagy György-hagyaték, Demeter-archívum,
közéleti dokumentumok-csomó, sz. n., gépelt fogalmazvány.*

667 A fogalmazás nincs befejezve.